

Σόλων ο Αθηναίος

**"Μηδένα προ του
τέλους μακάριζε"**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

Ποιος ήταν ο Σόλωνας;

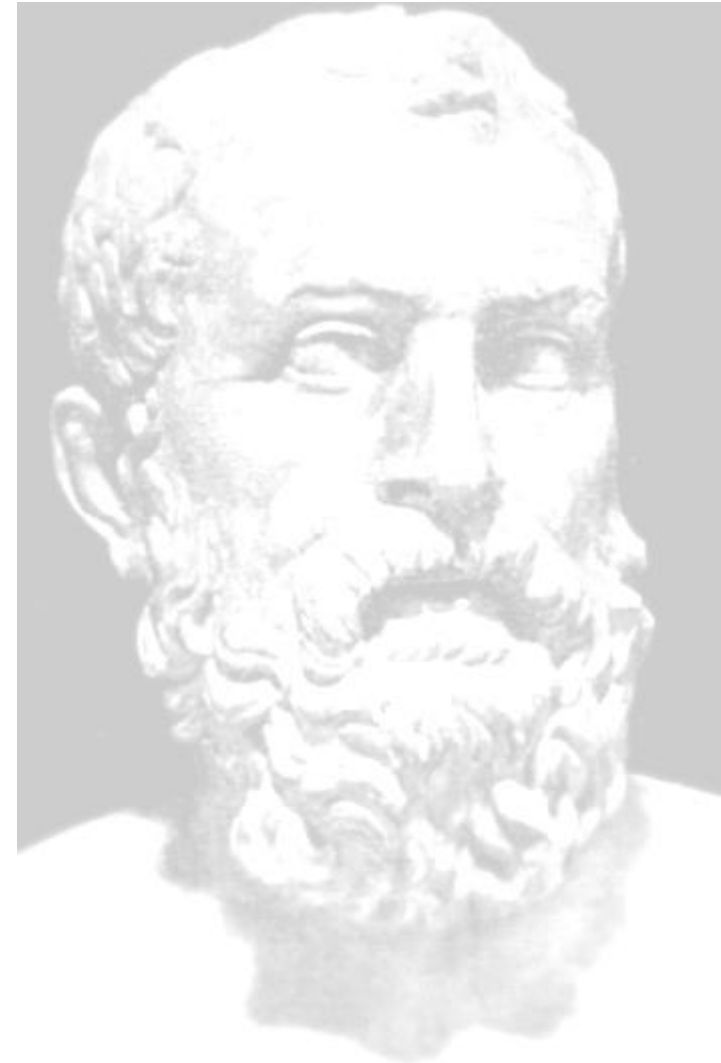
Νομοθέτης

Φιλόσοφος

Ποιητής

1 από τους **7 σοφούς** της Αρχαίας
Ελλάδας

Γεννήθηκε το **640 π.Χ** στην **Αθήνα**
και καταγόταν από την οικογένεια
των Κοδριδών

Ο πατέρας του ονομαζόταν **Εξηκεστίδης**, αυτός φρόντισε για την εκπαίδευση και ανατροφή του γιού του.

Όταν ο Σόλων έχασε την περιουσία του, **στράφηκε προς το εμπόριο** και ταξίδεψε στην Αίγυπτο και τη Μ. Ασία.

Επωφελούμενος από τα ταξίδια του αυτά **μελέτησε ξένους πολιτισμούς και νόμους**, καθώς και τον πολιτικοοικονομικό βίο των άλλων χωρών.

Τα εφόδια που απέκτησε τα χρησιμοποίησε αποτελεσματικά για **την κοινωνική και οικονομική ανόρθωση** της πατρίδας του.

Με δική του παρότρυνση **οι Αθηναίοι κατάφεραν να αποσπάσουν την Σαλαμίνα** από τους Μεγαρείς η δημοφιλία του εκτοξεύτηκε.

Σόλων ο Νομοθέτης

Το 594 π.Χ εκλέχτηκε άρχοντας και απέκτησε την εξουσία να νομοθετεί.

Από εκείνη την στιγμή ο Σόλωνας προχώρησε με προσοχή στο έργο του **που θα άλλαζε την Αθήνα.**

Η νομοθεσία του γράφτηκε σε ξύλινες πλάκες οι οποίες στήθηκαν στο Πρυτανείο.

Το πολιτικό έργο του Σόλωνα

Διορίστηκε **άρχοντας της Αθήνας** από τους πολίτες και όχι από τον Άρειο Πάγο όπως συνηθιζόταν.

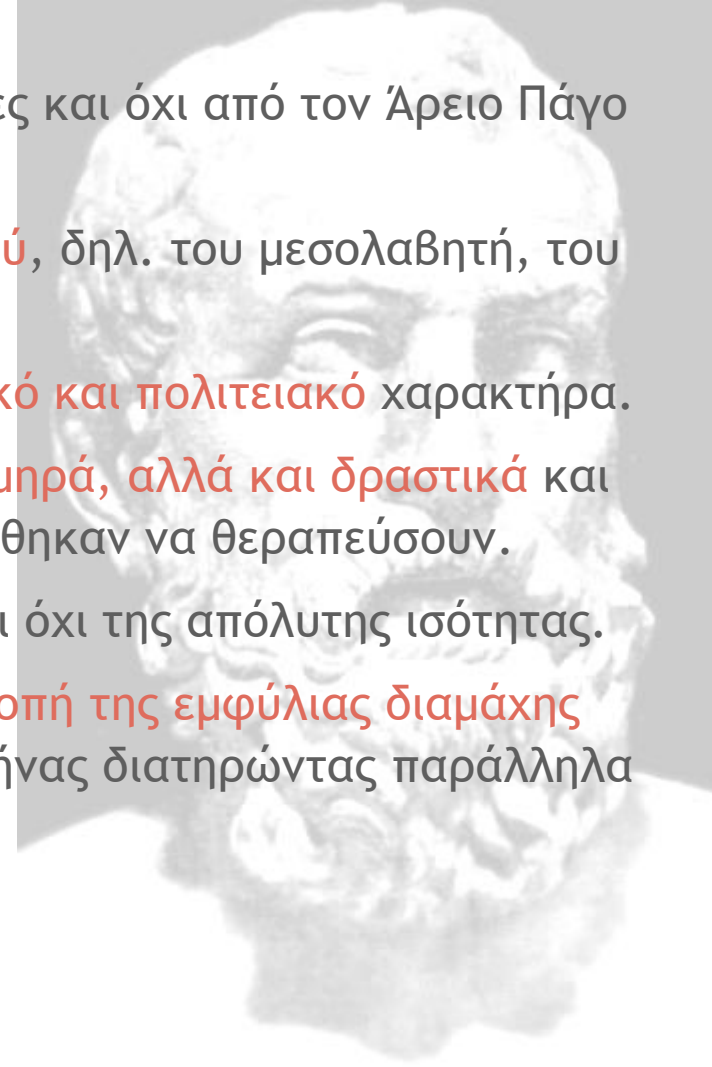
Του δόθηκαν **οι έκτακτες εξουσίες του διαλλακτού**, δηλ. του μεσολαβητή, του συμφιλιωτή, και του νομοθέτου.

Οι μεταρρυθμίσεις του είχαν **οικονομικό, δικαστικό και πολιτειακό** χαρακτήρα.

Τα νομοθετικά μέτρα του Σόλωνα ήταν **πολύ τολμηρά, αλλά και δραστικά** και αντικατοπτρίζουν το μέγεθος της κρίσης που κλήθηκαν να θεραπεύσουν.

Βασίζονταν **στην αρχή της δίκαιης ανισότητας** και όχι της απόλυτης ισότητας.

Κύρια επιδίωξη των μέτρων αυτών ήταν **η αποτροπή της εμφύλιας διαμάχης** και της διάλυσης της κοινωνικής συνοχής της Αθήνας διατηρώντας παράλληλα **την κοινωνική διαστρωμάτωση**.

Από τις πάρα
πολλές
μεταρρυθμίσεις
που εισήγαγε οι
σπουδαιότερες
ήταν η

"σεισάχθεια"

και απαγορεύτηκε
ο δανεισμός με
την υποθήκη
σωμάτων.

547 × 321

Σεισάχθια

Η παραχώρηση δικαιωμάτων και στο λαό για την εκλογή των αρχόντων με την οποία χαρίστηκαν τα χρέη απελευθερώθηκαν όλοι όσοι έγιναν γι' αυτό δούλοι

Ο Σόλωνας χώρισε τους κατοίκους σε 4 τάξεις με βάση όχι την καταγωγή όπως ίσχυε αλλά την κτηματική τους περιουσία.

Στην **1η τάξη** ανήκαν αυτοί που είχαν ιδιόκτητη γη και εισόδημα 500 μεδίωνων.

Στην **2^η τάξη** ανήκαν όσοι είχαν εισόδημα 300 μεδίωνων.

Στην **3η τάξη ανήκαν** είχαν εισόδημα περισσότερο από 200 και λιγότερο από 300 μεδίμνους.

Και **στην 4η ανήκαν** αυτοί που είχαν ελάχιστο ή και καθόλου.

Ενδεικτικοί Νόμοι του Σόλωνα

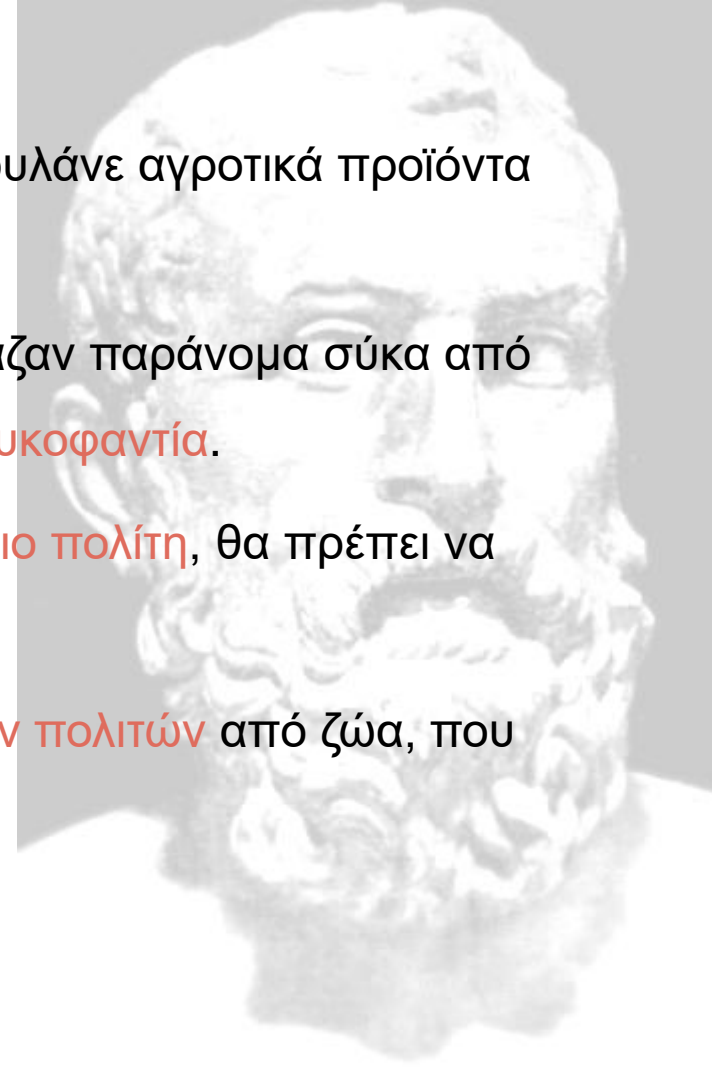
Προσοχή στα σύκα και τους σκύλους

Ο Σόλωνας **είχε απαγορεύσει** στους Αθηναίους να πουλάνε αγροτικά προϊόντα σε άλλες πόλεις-κράτη εκτός από το λάδι.

Όποιος μαρτυρούσε στους άρχοντες αυτούς που έβγαζαν παράνομα σύκα από την Αττική ονομαζόταν **συκοφάντης** και η πράξη του **συκοφαντία**.

Αν ένα τετράποδο και ειδικά ένα **σκυλί δαγκώσει κάποιον πολίτη**, θα πρέπει να παραδοθεί δεμένο με λουρί μακρύ.

Αυτός ο νόμος **ήθελε να εξασφαλίσει την ασφάλεια των πολιτών** από ζώα, που καμιά φορά γίνονταν επικίνδυνα.

Στις πρώτες 3 τάξεις επέβαλε φορολογία αναλόγως των εσόδων τους.

Αναδιοργάνωσε το στρατό στον οποίο πλέον υπηρετούσαν ως οπλίτες μόνο οι 3 πρώτες τάξεις.

Οι 2 πρώτες μπορούσαν να υπηρετούν στο ιππικό τρέφοντας οι ίδιοι το άλογο τους.

Απο την 4η τάξη στρατεύονταν ως "ψιλοί" αλλά μπορούσαν να υπηρετήσουν και σαν οπλίτες μόνο όμως σε έκτακτη ανάγκη και μόνο αφού εξοπλίζονταν απο το δημόσιο ταμείο.

Απο την 1^η τάξη εκλέγονταν οι άρχοντες και απο τις τρεις πρώτες οι βουλευτές.

Η βουλή δημιουργήθηκε απο τον Σόλωνα και αποτελούνταν απο 400 άτομα που εκλέγονταν για ένα χρόνο.

Καθιέρωσε επίσης το λαϊκό δικαστήριο της Ηλιαίας που αποτελούσαν 6.000 άντρες. Εκεί μπορούσαν να καταγγέλλουν οι πολίτες τους άρχοντες.

Επέβαλε την υποχρεωτική συμμετοχή των πολιτών στα κοινά.

Ρύθμισε επίσης την οικονομία με την απαγόρευση της εξαγωγής λαδιού παρα μόνο όταν υπήρχε πλεόνασμα.

Το ποιητικό έργο του Σόλωνα

Ποίηση έγραψε κυρίως **για να υπερασπίσει πατριωτικούς σκοπούς** και να υπερασπίσει τις νομοθετικές μεταρρυθμίσεις του.

Έδειξε ιδιαίτερη προτίμηση για τις ελεγείες. Μεταξύ αυτών ξεχώρισε η ελεγεία, γνωστή ως **«Σαλαμής»**, η οποία έχει πατριωτικό περιεχόμενο.

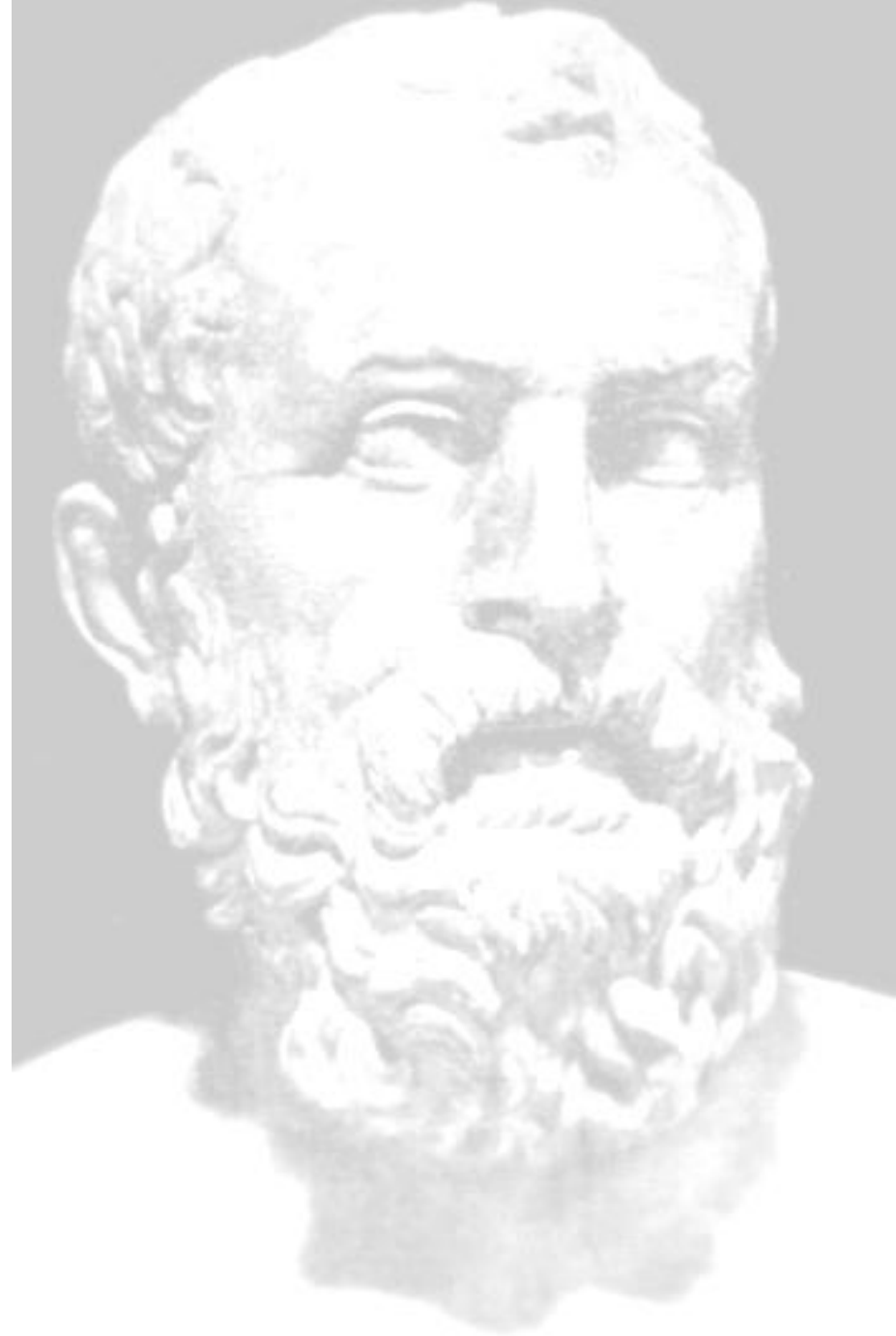
Λόγω του διδακτικού χαρακτήρα των ελεγειών αυτών έμειναν γνωστές ως **«γνωμικές»**.

Οι στίχοι του ζέσταναν τις καρδιές των Αθηναίων, οι οποίοι αναζητούσαν **άνδρες με ηγετικά προσόντα** και ενάρετο χαρακτήρα.

Ο Σόλων χρησιμοποιεί τις ελεγείες αυτές **για να προτείνει πολιτικές λύσεις** για τα πολιτικά προβλήματα της Αθήνας.

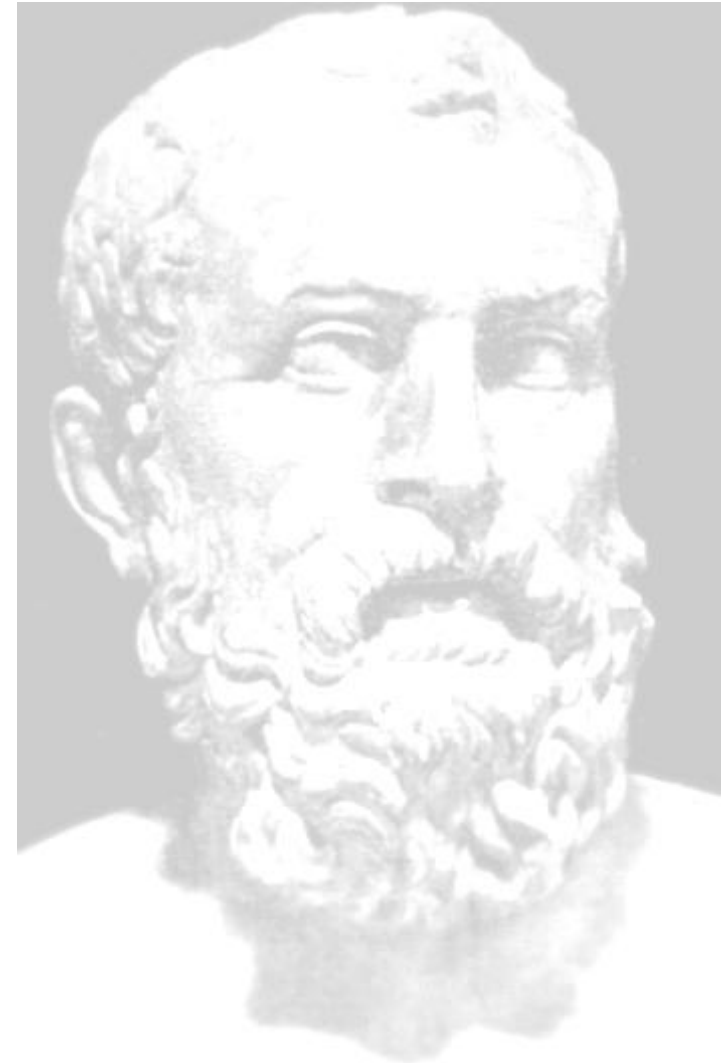
ΤΑΥΤΑ ΔΙΔΑΞΑΙ ΘΥΜΟΣ
ΑΘΗΝΑΙΟΥΣ ΜΕ ΚΕΛΕΥΕΙ,
ΩΣ ΚΑΚΑ ΠΛΕΙΣΤΑ ΠΟΛΕΙ
ΔΥΣΝΟΜΙΗ ΠΑΡΕΧΕΙ,
ΕΥΝΟΜΙΗ ΔΕ ΕΥΚΟΣΜΑ
ΚΑΙ ΑΡΤΙΑ ΠΑΝΤΑ ΑΠΟΦΑΙΝΕΙ
ΚΑΙ Τ' ΑΜΑ ΤΟΙΣ' ΑΔΙΚΟΙΣ'
ΑΜΦΙΤΙΘΗΣΙ ΠΕΔΑΣ'
ΤΡΑΧΕΑ ΛΕΙΑΙΝΕΙ, ΠΑΥΕΙ ΚΟΡΟΝ,
ΥΒΡΙΝ ΑΜΑΥΡΟΙ,
ΑΥΑΙΝΕΙ ΑΤΗΣ ΑΝΘΕΑ ΦΥΟΜΕΝΑ,
ΕΥΘΥΝΕΙ ΔΕ ΔΙΚΑΣ ΣΚΟΛΙΑΣ
ΥΠΕΡΗΦΑΝΑ Τ' ΕΡΓΑ ΠΡΑΥΝΕΙ,
ΠΑΥΕΙ Δ' ΑΡΓΑΛΕΗΣ ΕΡΙΔΟΣ ΧΟΛΟΝ,
ΕΣΤΙ Δ' ΥΠ' ΑΥΤΗΣ
ΠΑΝΤΑ ΚΑΤ' ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ
ΑΡΤΙΑ ΚΑΙ ΠΙΝΥΤΑ.

Οικονομικές μεταρρυθμίσεις

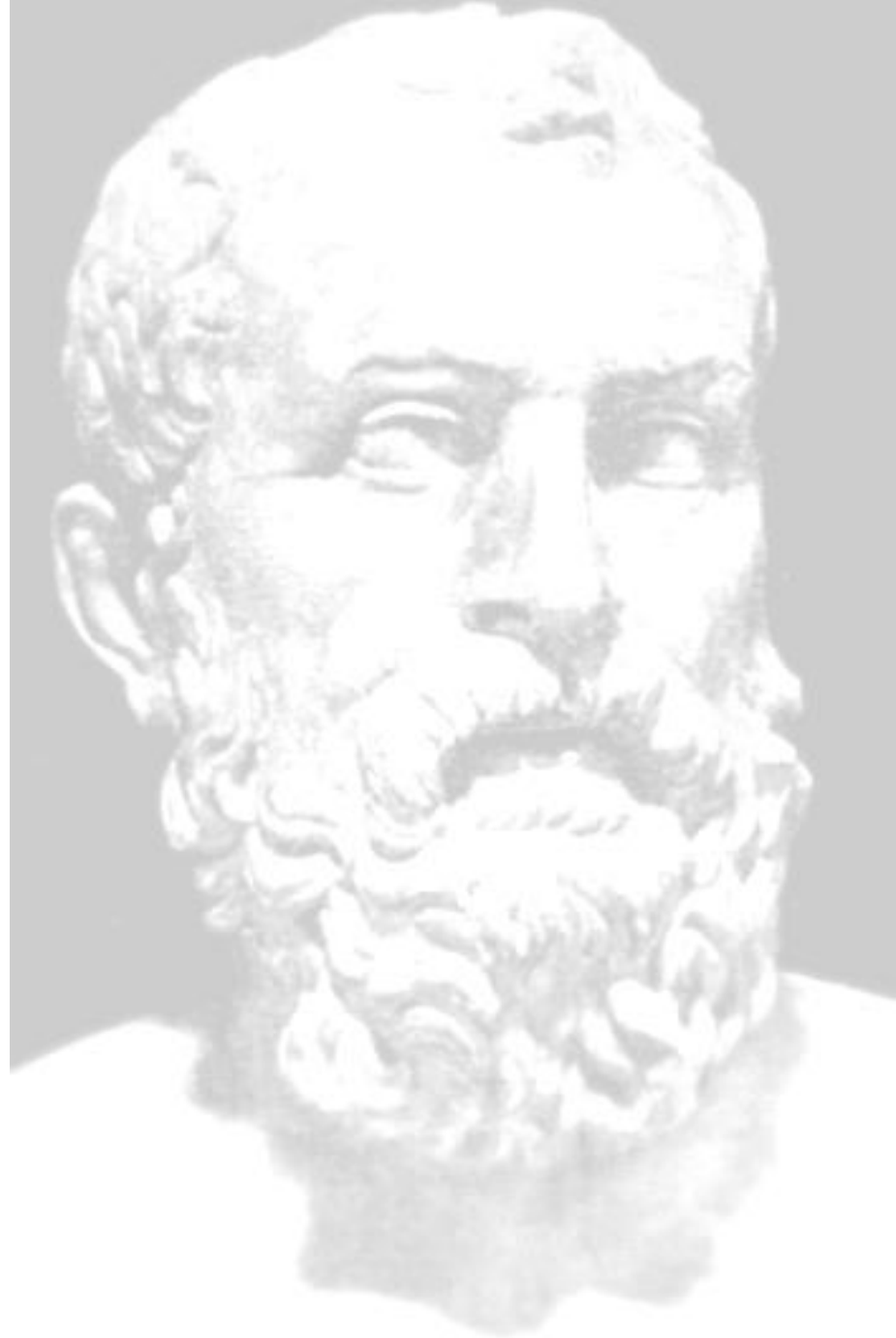
Όλα τα χρέη που συνεπάγονταν απώλεια γης ή προσωπικής ελευθερίας ακυρώνονταν. Χωρίς αμφιβολία ανακούφισε τις φτωχότερες τάξεις και προκάλεσε μεγάλη δυσαρέσκεια στους αριστοκράτες γαιοκτήμονες.

Η υποθηκευμένη γη λόγω οικονομικού δανεισμού από τρίτους (κυρίως αριστοκράτες) επιστρεφόταν πλέον στους γεωργούς.

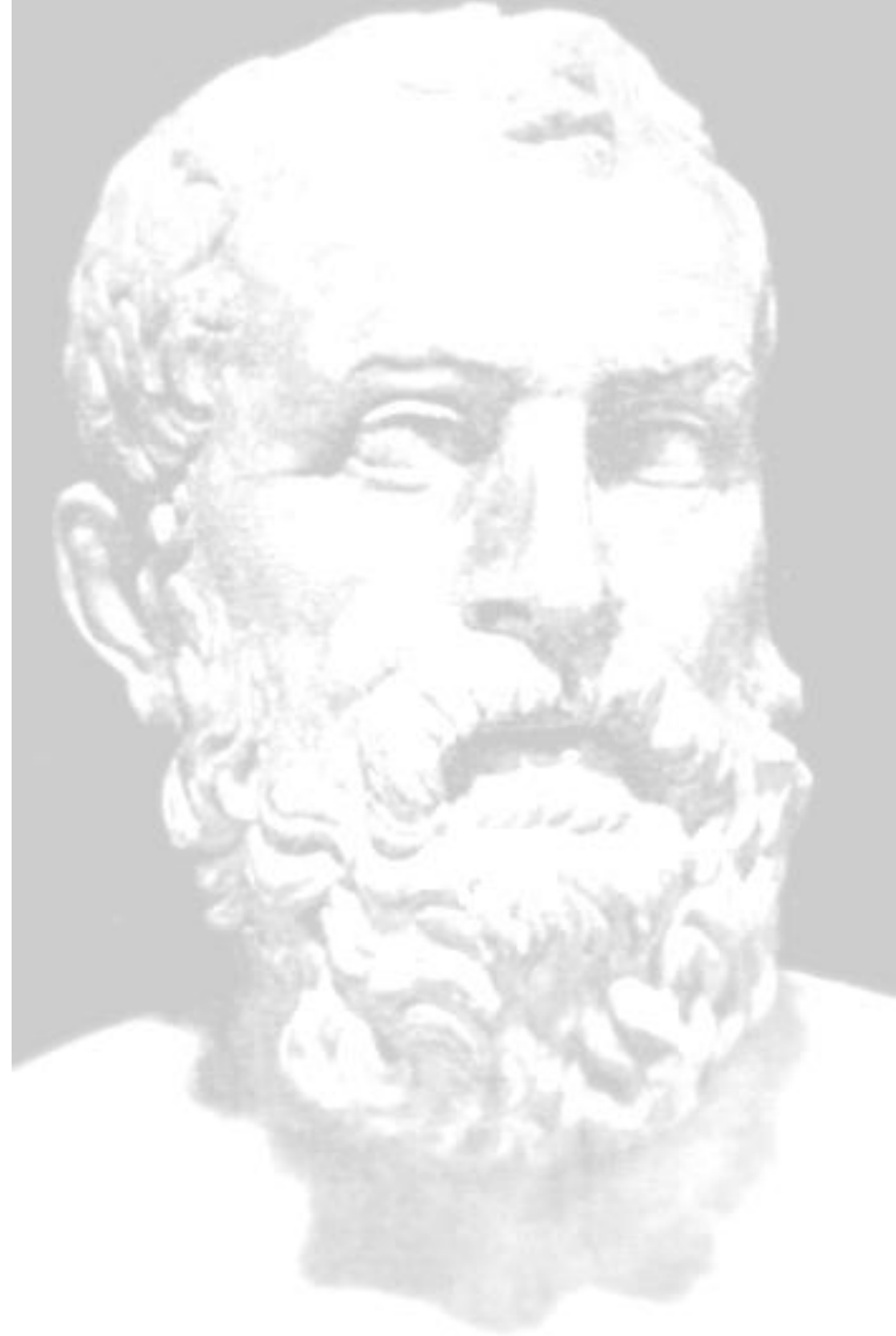
Καταργήθηκε η υποβάθμιση της πολιτικής ιδιότητας ενός πολίτη στο επίπεδο του δούλου λόγω αδυναμίας πληρωμής του χρέους και αποκαταστάθηκαν όσοι είχαν γίνει δούλοι στο παρελθόν για χρέη. Πλέον, η οικονομική κατάσταση ενός πολίτη αποσυνδεόταν από την πολιτική ελευθερία του.

Απαγορεύτηκε η εξαγωγή τροφίμων στο εξωτερικό, εκτός από το ελαιόλαδο που παραγόταν στην Αττική σε αφθονία. Με αυτόν τον τρόπο εμποδιζόταν η εξαγωγή προϊόντων των οποίων η τιμή μπορούσε να φτάσει σε υψηλότερα επίπεδα σε άλλες πόλεις σε σχέση με την Αθήνα.

Υιοθετήθηκαν τα μετρικά συστήματα βάρους και μήκους που ίσχυαν στην Κόρινθο και σε πολλές ευβοϊκές πόλεις, που εκείνη την περίοδο ήταν πιο οικονομικά αναπτυγμένες σε σχέση με την Αθήνα. Έτσι, διευκολύνθηκαν οι εμπορικές συναλλαγές με αυτές τις πόλεις. Το μέτρο αυτό συνέβαλε στην ανάπτυξη του αθηναϊκού εμπορίου και κατά συνέπεια, στην αύξηση του πλούτου της πόλης.

Ενθαρρύνθηκε η μετεγκατάσταση στην Αθήνα εξειδικευμένων τεχνιτών, που κατάγονταν από άλλες πόλεις. Η Αθήνα είχε μείνει πίσω στην παραγωγικότητα και την τεχνογνωσία. Επομένως, η εισροή εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού θα ενίσχυε αυτόν τον τομέα.

Πολιτικές Μεταρρυθμίσεις

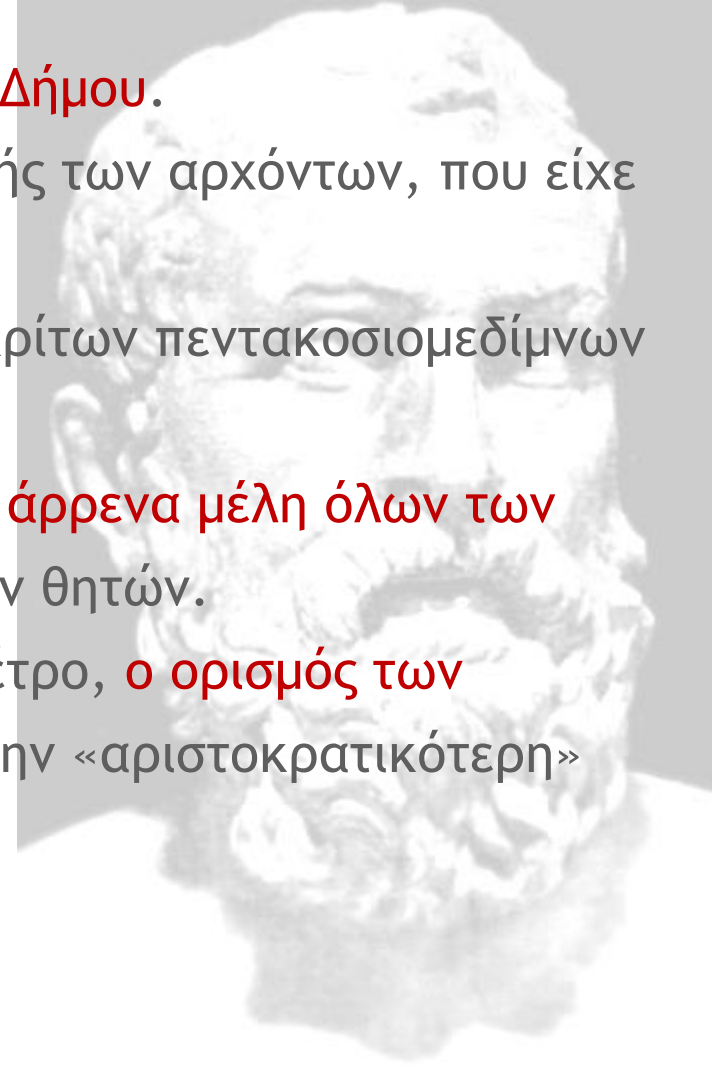
Ο Σόλων ενίσχυσε τον ρόλο της Εκκλησίας του Δήμου.

Μετέφερε σε αυτήν την αρμοδιότητα της εκλογής των αρχόντων, που είχε ως τότε ο Άρειος Πάγος.

Θέσπισε τη διαδικασία της κληρώσεως εκ προκρίτων πεντακοσιομεδίωνων για την εκλογή τους.

Η Εκκλησία του Δήμου ήταν πλέον ανοικτή στα άρρενα μέλη όλων των κοινωνικών τάξεων, συμπεριλαμβανόμενων των θητών.

Αν και επρόκειτο για ένα βαθιά δημοκρατικό μέτρο, ο ορισμός των θεμάτων της ημερήσιας διάταξης γινόταν από την «αριστοκρατικότερη» Βουλή των 400.

Δικαστικές μεταρρυθμίσεις

Ο Σόλων εισήγαγε ένα νέο δικαστικό σώμα, την Ηλιαία, με το οποίο μέλη και από τις 4 κοινωνικές τάξεις **είχαν το δικαίωμα** να εκλέγονται ως ένορκοι.

Επέτρεψε **σε όλους τους πολίτες**, ανεξαρτήτως κοινωνικής καταγωγής, να ασκούν έφεση ενάντια σε οποιαδήποτε απόφαση των αρχόντων του Αρείου Πάγου.

Δεν αντικαθιστούσαν τη δικαστική εξουσία των αρχόντων αλλά λειτουργούσαν ως **ελεγκτικό σώμα προς αυτούς**.

Με τη μεταρρύθμιση αυτή ο Σόλων έδωσε **ενεργό ρόλο σε όλους τους πολίτες** στον έλεγχο της πολιτικής εξουσίας χωρίς παράλληλα να συμπεριλάβει όλες τις κοινωνικές τάξεις στη διαδικασία διαμόρφωσης πολιτικών αποφάσεων.

Ο Άρειος Πάγος δεν ήταν πλέον ένα σώμα διορισμένων γηραιών και ευσεβών ανδρών με αριστοκρατική καταγωγή αλλά **η σύνθεση του είχε διευρυνθεί** με μέλη της αστικής εμπορικής τάξης.

Ο θεσμός αυτός **εξακολουθούσε να εκδικάζει υποθέσεις** ανθρωποκτονιών και επιπλέον ήταν επιφορτισμένος με την αρμοδιότητα επίβλεψης της εφαρμογής του νόμου και του συντάγματος.

Ο Σόλων **είχε φροντίσει να ενισχύσει τον Άρειο Πάγο με έκτακτες εξουσίες** ώστε να μπορεί να αντεπεξέλθει σε αυτόν τον τομέα.

Μεταξύ αυτών είχε **το δικαίωμα της αρνησικυρίας** σε ενέργειες πολιτικών αξιωματούχων και των υπόλοιπων πολιτειακών σωμάτων.

Θέσπισε μέτρα για τις ιδιωτικές σχέσεις, όπως κανόνες υδροληψίας, ελάχιστες αποστάσεις οικοδομών.

Θέσπισε μέτρα κοινωνικής πρόνοιας για αναπήρους και επικλήρους (θυγατέρες που κληρονομούσαν αποκλειστικά την πατρική περιουσία λόγω έλλειψης άρρενα κληρονόμου).

Οι γονείς ήταν υποχρεωμένοι να διδάξουν στα παιδιά τους κάποια τέχνη ώστε να διασφαλίσουν το μέλλον τους αλλά και τη χρησιμότητά τους για το κοινωνικό σύνολο.

Όρισε την απαλλαγή των τέκνων από την υποχρέωση φροντίδας των ηλικιωμένων γονέων τους, αν οι τελευταίοι δεν είχαν ανταποκριθεί σε αυτή την υποχρέωσή τους.

Πήρε μέτρα εναντίον της μοιχείας, του βιασμού, της μαστροπείας και της πορνείας.

Από ένα έργο του κωμωδιογράφου Φιλέμονα του 3ου αιώνα

- Ο Σόλων ίδρυσε οίκους ανοχής στην Αθήνα με κρατική χρηματοδότηση, προσβάσιμους σε όλους τους Αθηναίους.
- Κατά κάποιον τρόπο «εκδημοκράτισε» την παροχή πληρωμένης ετεροφυλόφιλης ερωτικής ευχαρίστησης, ένα προνόμιο που ήταν προηγουμένως σχεδόν αποκλειστικό προνόμιο των πλουσιότερων πολιτών.
- Αν και η εγκυρότητα αυτής της αναφοράς ελέγχεται, εντούτοις κάποιοι σύγχρονοι μελετητές θεωρούν σημαντικό το γεγονός ότι εξακολουθούσε να συνδέεται ο Σόλων με αυτή τη νομοθεσία τρεις αιώνες μετά τον θάνατό του.

Οι συνέπειες της νομοθεσίας του Σόλωνα

Συνολικά ο Σόλων ρύθμισε **πάνω σε νέες βάσεις** το δημόσιο, το ιδιωτικό και το ποινικό δίκαιο.

Αν και οι αριστοκράτες άρχοντες του Αρείου Πάγου **δεν πρέπει να ενθουσιάστηκαν** με τις αλλαγές που πρότεινε ο Σόλων, τήρησαν τον λόγο τους.

Δεν έχει υπάρξει καμία αναφορά απόπειρας εκ μέρους τους για ανατροπή των μεταρρυθμίσεων του Σόλωνα κατά τη δεκαετή αυτή περίοδο.

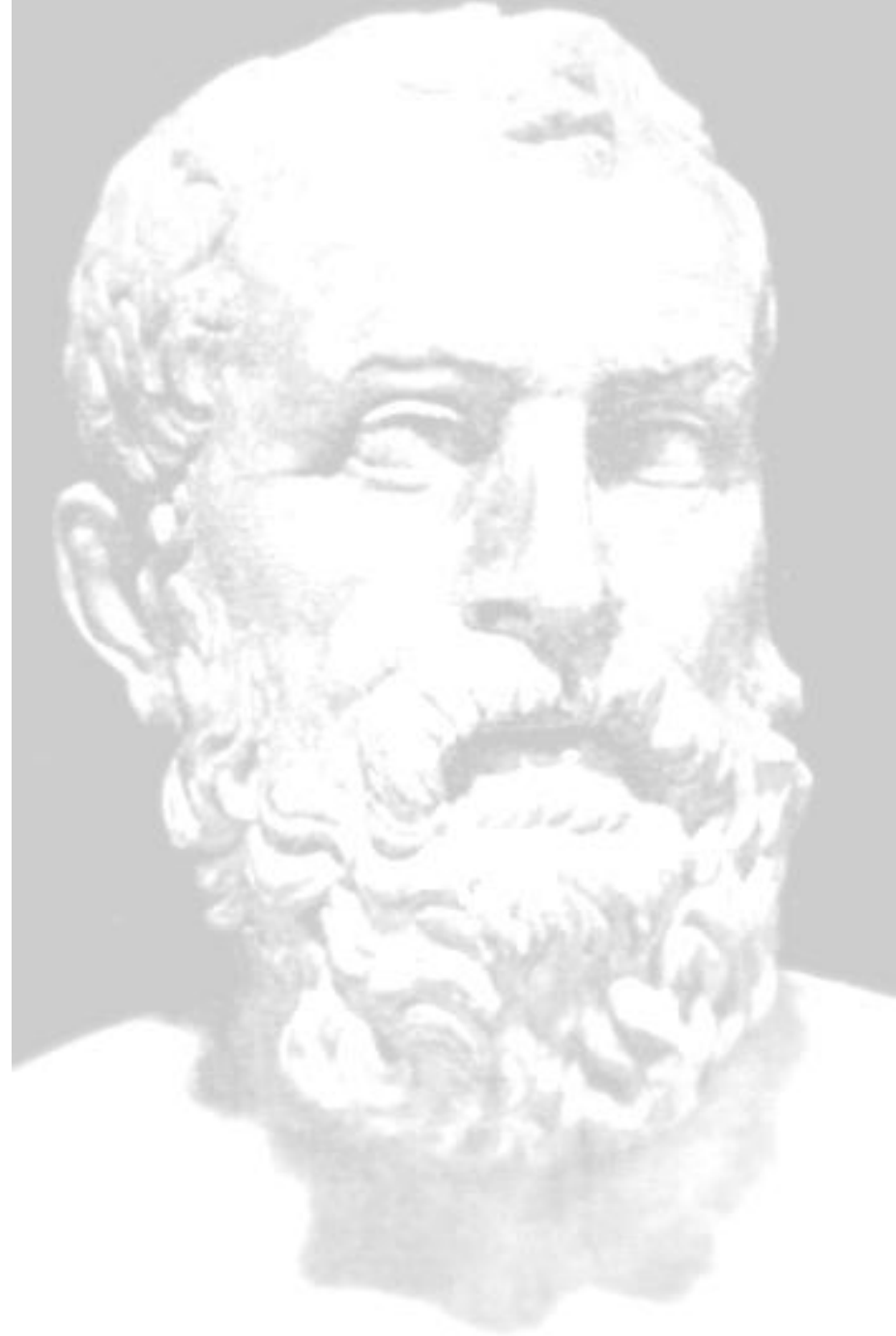
Ο Αθηναίος νομοθέτης **αυτοεξορίστηκε από την πατρίδα του** και ταξίδεψε στην Αίγυπτο και τη Μικρά Ασία.

Με τις μεταρρυθμίσεις του Σόλωνα η Αθήνα επέλυσε **οξύτατα κοινωνικά προβλήματα** και ήταν πλέον σε θέση να αντιμετωπίσει επικίνδυνους εξωτερικούς εχθρούς.

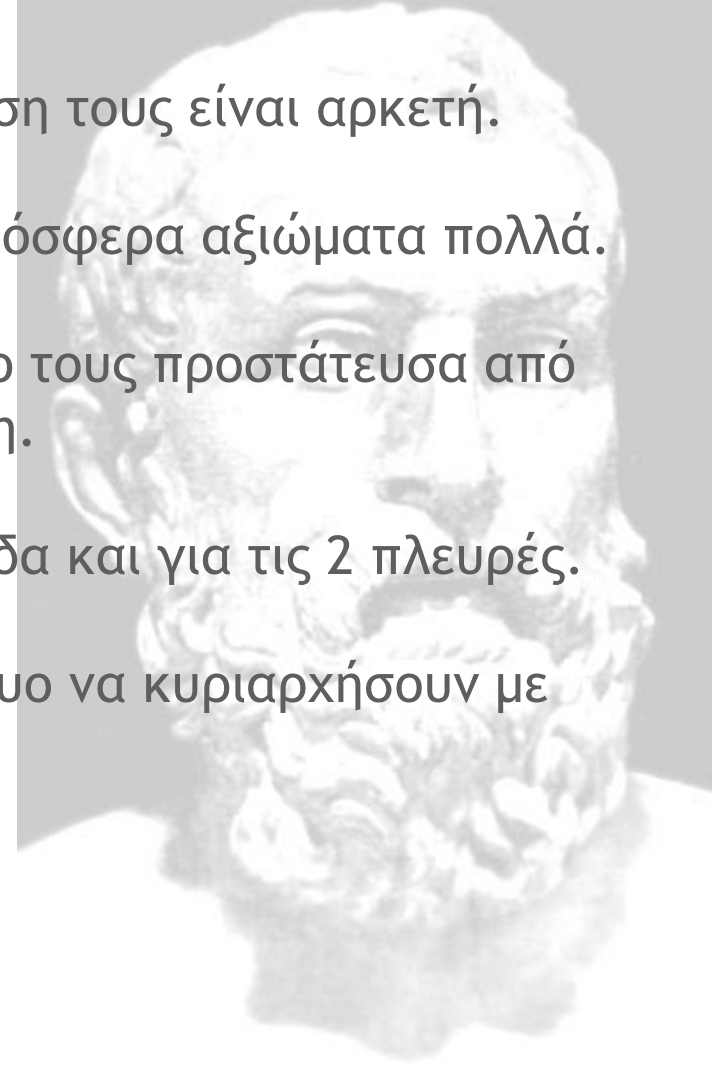
Χωρίς να ανατραπούν τελείως οι παλαιές ισορροπίες, **η κοινωνική ένταση εκτονώθηκε** και η πόλη απέκτησε νέους πολεμιστές.

Πολλοί **από αυτούς εντάχθηκαν στην τάξη των θητών**, αρκετοί όμως στην τάξη των ζευγιτών, στην αποφασιστικότητα των οποίων στηριζόταν κυρίως η πολεμική ισχύς της πόλης.

Ο ίδιος σχολίασε για τη Νομοθεσία του

Στους ανθρώπους έδωσα τόση εξουσία όση τους είναι αρκετή.
Σε κανέναν δεν στέρησα την τιμή του ούτε πρόσφερα αξιώματα πολλά.
Τους πλούσιους που ζήλευαν για τον πλούτο τους προστάτευσα από
κάθε κακομεταχείριση.
Με τη στάση μου πρόσφερα μια ισχυρή ασπίδα και για τις 2 πλευρές.
Χωρίς να επιτρέψω σε κανέναν από τους δυο να κυριαρχήσουν με
αδικία.

Η συνάντηση του Σόλωνα με τον Κροίσο

Κατά τη διάρκεια των 10 χρόνων της αυτοεξορίας του επισκέφτηκε, και **το βασιλιά των Σάρδεων Κροίσο**, ο οποίος τον ρώτησε αν γνώριζε κανέναν άνθρωπο πιο ευτυχισμένο από αυτόν.

Ο Σόλων του ανέφερε τρεις περιπτώσεις ευτυχισμένων ανθρώπων και τον συμβούλεψε με το γνωστό:

"Μηδένα προ του τέλους μακάριζε" -

"Κανένα μη θεωρείς ευτυχισμένο αν πρώτα δε δεις το τέλος του".

Όταν ξαναγύρισε στην Αθήνα, τη βρήκε σε πολύ καλή κατάσταση χάρη στα δικά του νομοθετικά μέτρα και **πέθανε το 560 π.Χ** ευτυχισμένος σε βαθιά γεράματα.

Η φήμη του Σόλωνα

Η φήμη του Σόλωνα μετά από αυτά τα γεγονότα
εξαπλώθηκε σε όλον τον ελληνικό κόσμο.

Η φήμη του Σόλωνα ενισχύθηκε λόγω του
γεγονότος ότι οι μεταρρυθμίσεις του έφεραν για
πρώτη φορά για τα ελληνικά δεδομένα
τόσο ριζικές αλλαγές στον νόμο και την πολιτειακή
συγκρότηση της Αθήνας.

Ωστόσο, οι μεταρρυθμίσεις του Σόλωνα είχαν
μόνο μερική επιτυχία όπως αποδείχθηκε στη
συνέχεια.

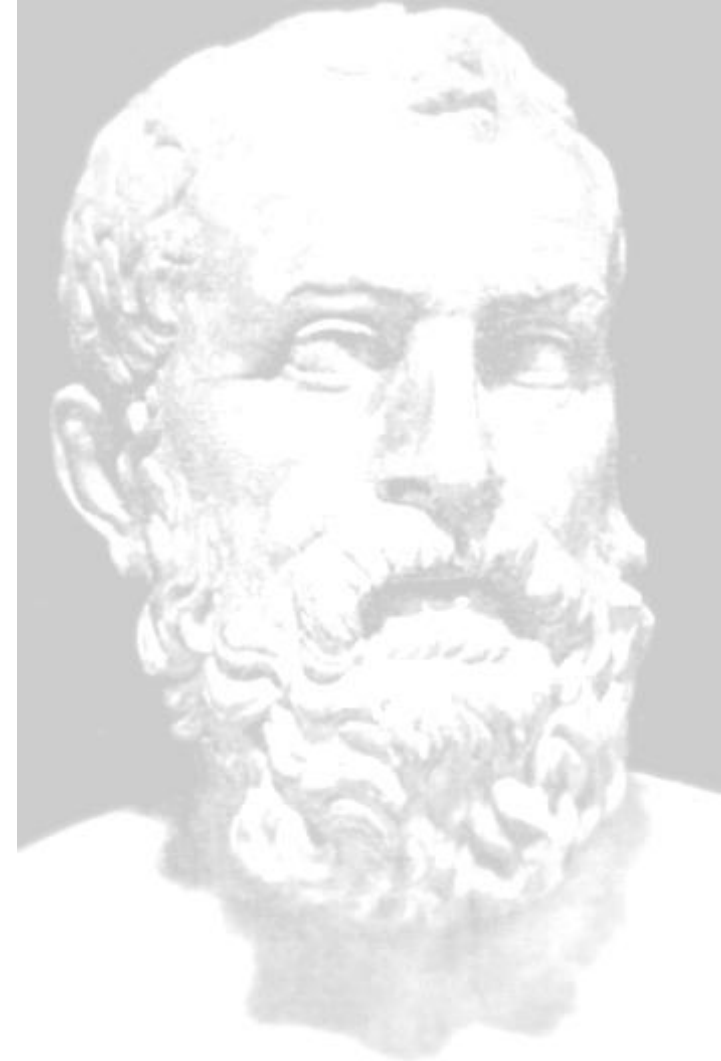

Αποτιμώντας ο ίδιος το έργο που είχε επιτελέσει έγραψε:

Διότι στον δήμο απέδωσα τόση εξουσία όση του αρκεί, δίχως ούτε να αφαιρέσω ούτε να προσθέσω κάτι σε αυτά που αξίζει (την τιμήν του).

Πρόσεξα ωστόσο να μην πάθουν τίποτα ανάρμοστο αυτοί που είχαν δύναμη και χρήματα.

Στάθηκα ανάμεσά τους προβάλλοντας κραταιή ασπίδα, χωρίς να αφήσω καμία από τις δύο πλευρές να νικήσει άδικα

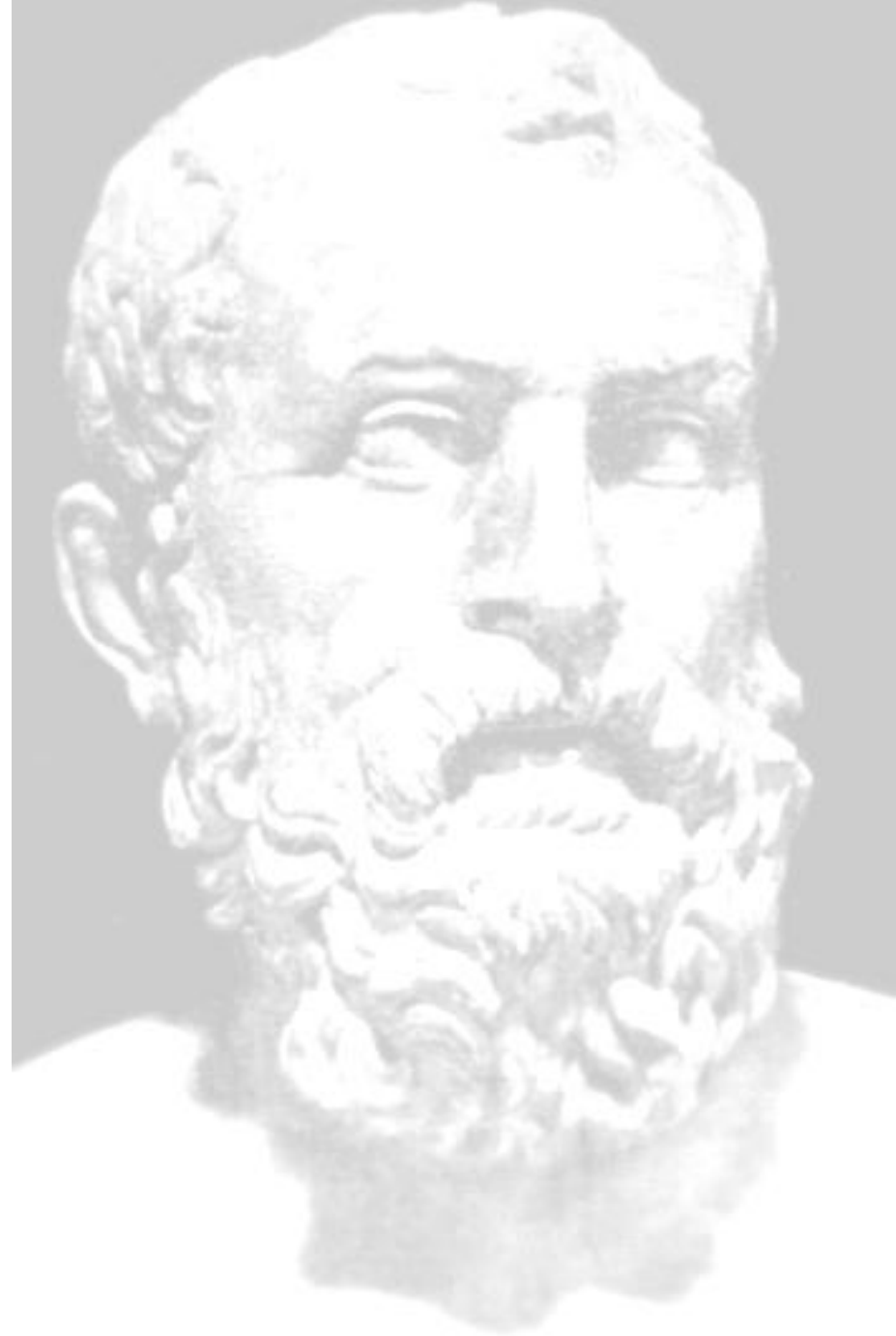

Ο Σόλων, για να αποφύγει
μεταβολές της νομοθεσίας του

και για να μην αναμειχθεί στην
εφαρμογή της, αποδήμησε για 10
χρόνια.

Στην ενέργειά του αυτή
διακρίνεται μια πρώτη εφαρμογή
της διάκρισης

της νομοθετικής από την
εκτελεστική εξουσία.

Γνωμικά του Σόλων

**Γηράσκω
δ' αεί πολλά
διδασκόμενος**

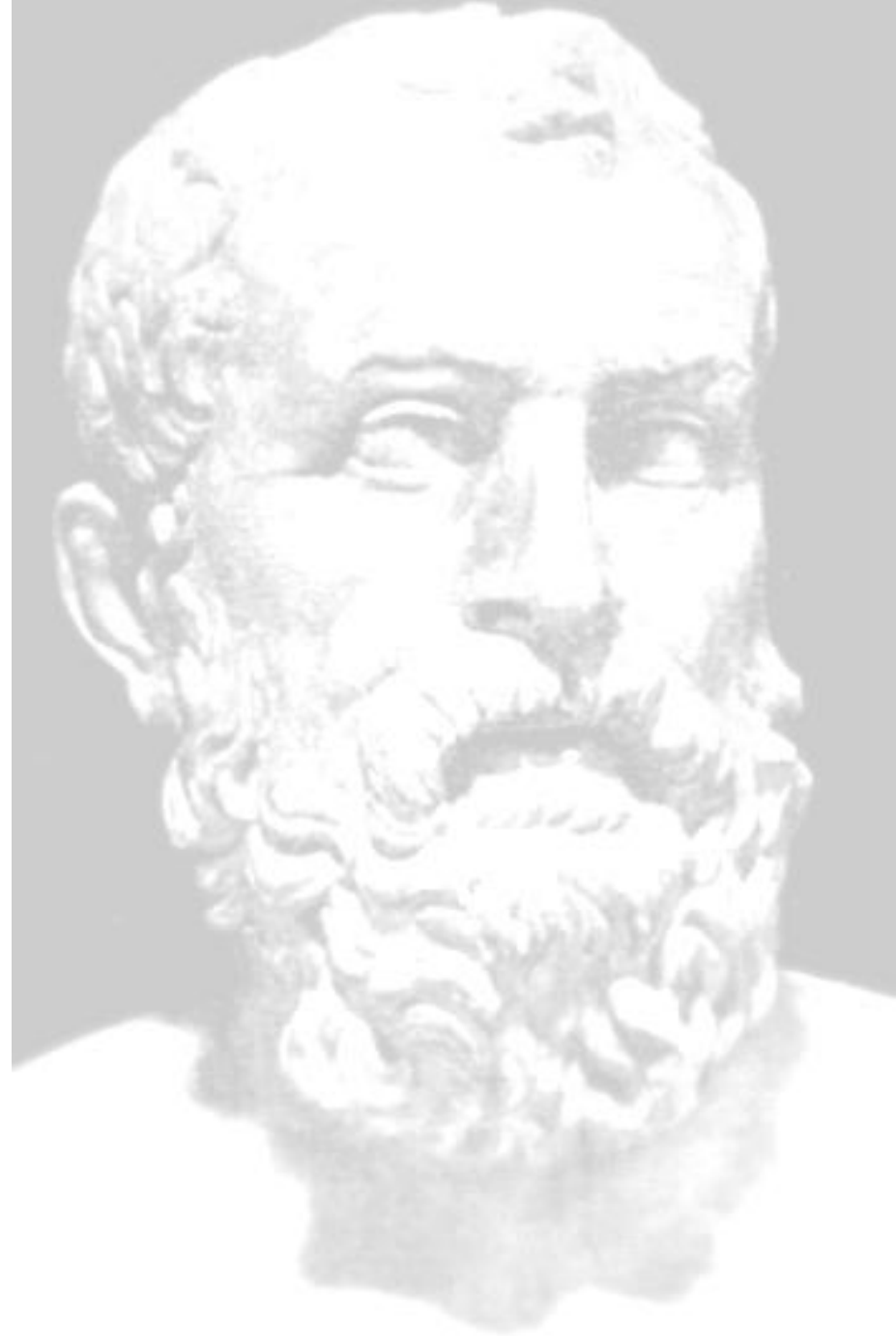
*Αργία μήτηρ πάσης κακίας.
Από την απραξία και την τεμπελιά προέρχονται πολλά δεινά.*

Το θείον και οι νόμοι, ευ μεν αγόντων, εισίν ωφέλιμοι, κακώς δε αγόντων ουδέν ωφελούσιν.

Όταν η θρησκεία και οι νόμοι εφαρμόζονται σωστά είναι ωφέλιμοι, αλλά όταν εφαρμόζονται λάθος δεν έχουν καμιά ωφέλεια.

πέθανε το 560 π.Χ

ευτυχισμένος σε βαθιά γεράματα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

Βιβλιογραφία

Ντόκας Α. *Η Αθηναϊκή Δημοκρατία*. Εκδόσεις Κολλάρου & Σια Α.Ε. Έκδοση Α. Αθήνα 1984.

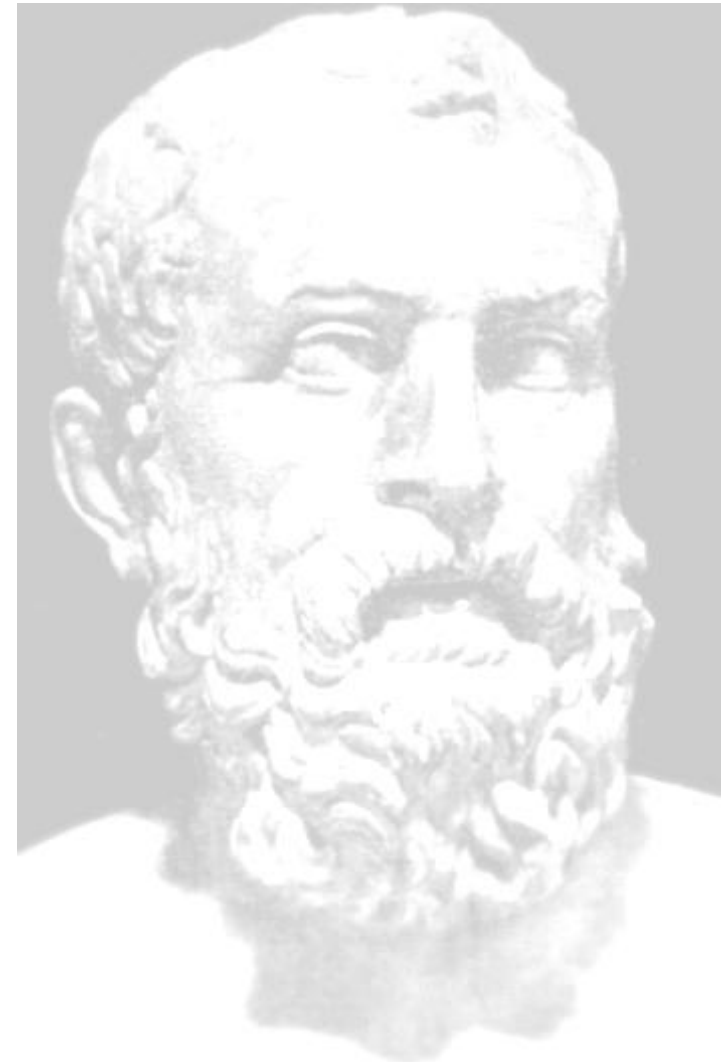
Ober J. *Μάζες και ελιτ στη Δημοκρατική Αθήνα*. Εκδόσεις Πολύτροπον. Αθήνα 2004.

Starr C. *Η γέννηση της Αθηναϊκής Δημοκρατίας*. Εκδόσεις Καρδαμίτσα. Αθήνα 1991.

[Σόλων-Αποφθέγματα \(gnomikologikon.gr\)](http://gnomikologikon.gr)

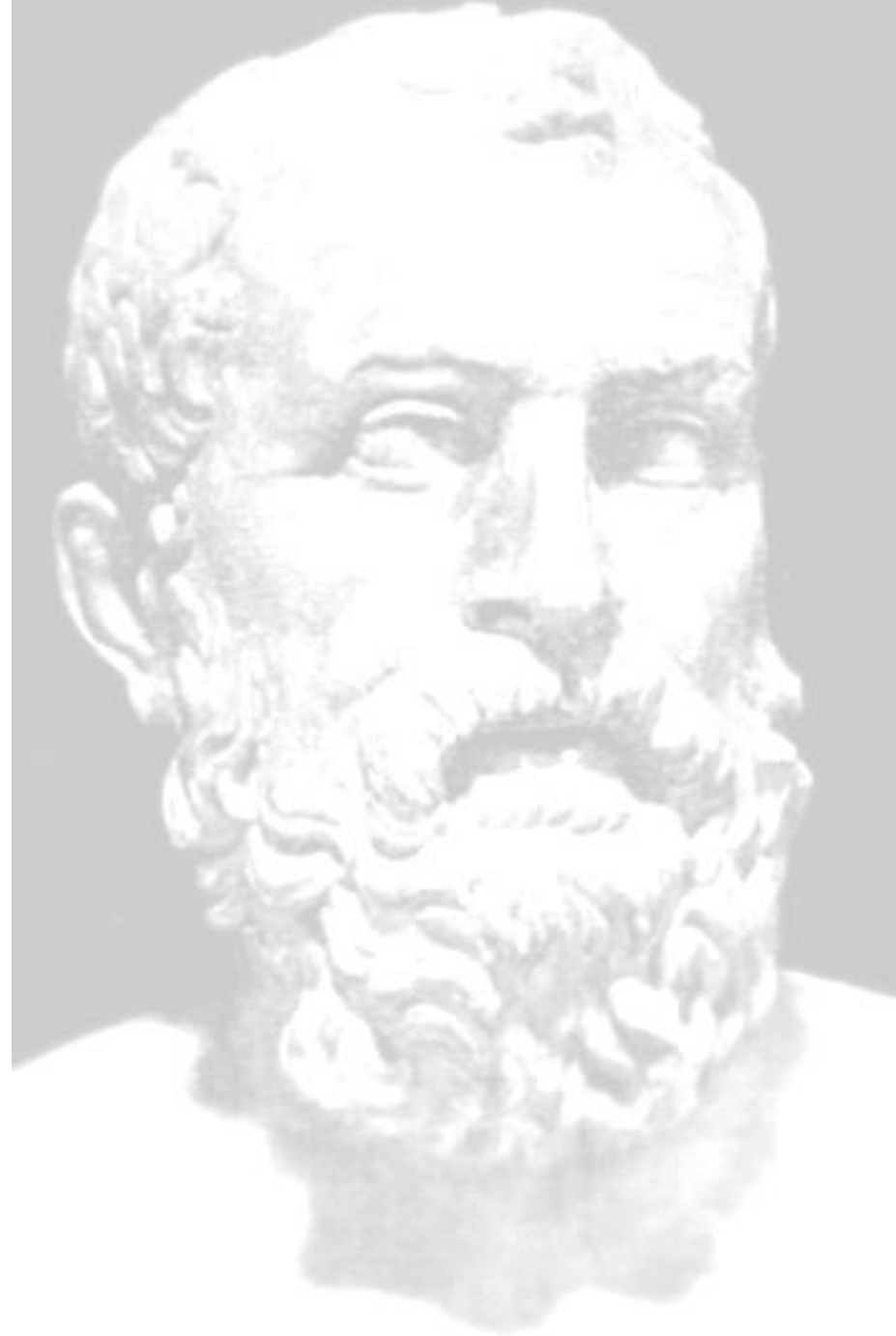
[13. Οι νόμοι του Σόλωνα. Ο Πεισίστρατος γίνεται τύραννος \(ebooks.edu.gr\)](http://ebooks.edu.gr)

[The Seisachtheia and the Nomothesia of Solon on JSTOR](http://www.jstor.org)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ!!

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ?

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS